

การใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู Using of Language to Communicate in Teaching Internship in Institution of Student Teacher

พระอธิการภูมิสิษฐ์ ปิยสีโล¹, นัชพล คงพันธ์²

Phraadhikanphumisit Piyasilo¹, Natchaphon Kongpan²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Uthai Thani Buddhist College¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phichit Buddhist College²

Corresponding Author, E-mail: natchaphon951@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตที่เข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับอุดมศึกษาได้เข้าใจกระบวนการการใช้ภาษาของครูในการเรียนการสอนนักเรียนในยุคสมัยเทคโนโลยี เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่นิสิตผู้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูต้องคำนึงถึงกลวิธีในการสื่อสาร บทความนี้ได้กล่าวถึงความหมาย ความสำคัญ ประเภทของการสื่อสาร นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงประเด็นต่อไปนี้ 1. ครูกับทักษะการใช้ภาษาและความสำคัญของภาษาสำหรับครู 2. การใช้ภาษาในการสื่อสารของครู/การฝึกสอนของนิสิต โดยจำแนกเป็นได้ ดังนี้ 1) ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารสำหรับครู 2) ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาเหมาะสมกับสถานภาพของตน 3) ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาที่สุภาพและหลีกเลี่ยงคำต้องห้าม 4) ภาษาช่วยให้ครูฝึกนักเรียนให้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานที่ถูกต้อง 5) ภาษาแสดงถึงวัฒนธรรม และ 3. ปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับครู จากแนวคิดเหล่านี้ทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ในประเด็น ดังนี้ 1. ปัจจัยภายในของครูที่ต้องมีบุคลิกภาพที่ดี พุดดีมีความรู้ มีคุณธรรมสูง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2. ปัจจัยภายนอก หมายถึง อุปสรรคปัญหาที่นอกเหนือจากภาระงานสอนในชั้นเรียน เช่น ความสามารถที่แตกต่างกันของนักเรียนในแต่ละห้อง พฤติกรรมที่ไม่

พึงประสงค์ของนักเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์ตรงของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ได้เรียนรู้ ทั้งจากภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการจริง

คำสำคัญ: ภาษาเพื่อการสื่อสาร; การปฏิบัติการสอน; การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstract

This article aims to provide students who have received teaching internship in higher education to understand the process, teacher's use of language in teaching students in the age of technology. Due to language is an important tool that the student teachers have to consider the communicative approach. This article discusses the meaning, importance, and types of communication. It also addresses the following issues: 1. teachers and language skills, and the importance of language for teachers; 2. teachers' use of language in communication/teaching internship which are classified as follows: 1) language is an important communication tool for teachers; 2) language helps teachers using language appropriate to their status; 3) language helps teachers use polite language and avoids prohibited words; 4) language helps teachers training students to use the standard Thai language correctly; 5) language represents culture; and 3. problems in using Thai language for teachers. From these concepts, the body of knowledge is found on the following issues: 1. internal factors of teachers who have to be a good personality, well spoken, knowledgeable, high morals, and good interpersonal relationships; 2. external factors which mean obstacles that are workload of teaching in the classroom, such as different abilities of students in each room, students' unwelcome behavior. These will be the direct experiences of the student teachers that they have learned both from theory and practice.

Keywords: Language for Communication; Teaching Internship; Student Teacher

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันมีสาขาวิชาในแขนงต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาหลากหลายในหลายสถาบัน สำหรับคณะที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครู ได้แก่ คณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากำลังคนด้านการสอนในสาขาวิชาต่างกันไป โดยถือเป็นวิชาชีพทางการศึกษาซึ่งต้องมีความชำนาญเฉพาะและฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอก่อนที่จะประกอบวิชาชีพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานกำกับ ดูแล รักษาและพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา โดยกำหนดให้มืองค์กรวิชาชีพด้านครูผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษามีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ตลอดจนกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษากำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ผู้ประกอบวิชาชีพต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาถึงคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา

การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นครูสอน จะต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องราว ความรู้สึก ความต้องการของแต่ละฝ่าย ผู้ส่งสารจะส่งสารโดยแสดงพฤติกรรมในรูปของการพูด การเขียน หรือด้วยท่าทาง ส่วนผู้รับสารจะรับสารด้วยการฟัง การดูหรือการอ่าน ดังนั้น การสื่อสารหรือรับสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้เป็นสะพานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) สรุปได้ว่า ความสำคัญของภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร ทำให้คนในสังคมมีความเข้าใจความหมายที่ตรงกัน ดังที่วิลยา ช่างขวัญยืน (2540) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสาร คือ การติดต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมีจุดประสงค์ที่จะเสนอข่าวสารข้อมูล ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ตลอดจนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลรับรู้ จะเห็นได้ว่า การสื่อสารมีประโยชน์อย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของบุคคลหรือสังคม โดยเฉพาะนิสิตที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร ดังที่รัฐพล พรหมสะอาด และคณะ (2561) กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติงานของนิสิตที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูถือเป็นการเตรียม

ตัวสู่อาชีพครู ซึ่งต้องฝึกวิชาชีพครูเต็มรูปแบบ ทั้งงานสอนและงานต่าง ๆ โดยอาศัย การประสานความร่วมมือระหว่างครูที่เลี้ยงกับอาจารย์นิเทศก์ที่ต้องกำกับ ดูแล และ ส่งเสริมให้บัณฑิตได้เรียนรู้กระบวนการความเป็นครูอย่างสมบูรณ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญที่บัณฑิตจะได้เรียนรู้พัฒนาการเรียนการสอนและควบคู่กันไปกับการเรียน การสอนภาคทฤษฎี งานในหน้าที่ครูเป็นโอกาสที่จะได้นำความรู้และทฤษฎีไป ประยุกต์ใช้ สร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาในกระบวนการทำงาน บทบาทนี้ผู้เขียนใช้แนวคิดทฤษฎีการใช้ภาษาในการสื่อสารของการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งจะช่วยให้ได้ครูที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมได้ความรู้ ทักษะและเจตคติที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตาม ความต้องการของสถานศึกษา สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและก้าวหน้า เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง

เนื้อเรื่อง

ความหมายและความสำคัญของการสื่อสาร

คำว่า การสื่อสาร ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication หมายถึง การ ติดต่อสื่อสาร การสื่อความหมาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างความร่วมมือหรือคล้อยคลึง กันให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ ว่า เป็นกระบวนการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ข้อเท็จจริงหรือความรู้สึก ซึ่งอาจเป็นรูปของคำ ตัวอักษร สัญลักษณ์ ที่เรียกว่า ข่าวสาร โดยการส่งของบุคคลฝ่าย หนึ่งที่เรียกว่า ผู้ส่งสาร เพื่อส่งไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร ทั้งนี้ เพื่อให้ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นได้เข้าใจความหมายตามเจตนาที่ต้องการและช่วยป้องกัน ความเข้าใจผิดระหว่างกันและกัน ขณะที่วิรัช ลภีรัตนกุล (2546) ให้ความหมายว่า การ สื่อสารเป็นกระบวนการในการส่งผ่านหรือสื่อความหมายระหว่างบุคคล สังคมมนุษย์ เป็นสังคมที่สมาชิกสามารถใช้ความสามารถของตนสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ โดย แสดงออกในรูปของความต้องการ ความปรารถนา ความรู้สึกนึกคิด ความรู้และ ประสบการณ์ต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่ง

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตประจำวัน เนื่องจากทุกคนต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการติดต่อกับบุคคลอื่นในสังคม การสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค หากจะพิจารณา ความสำคัญของการสื่อสารที่มีต่อมนุษย์แล้วสามารถแบ่งได้ ดังนี้ 1. ความสำคัญต่อ

ความเป็นสังคม 2. ความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน 3. ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ 4. ความสำคัญต่อการปกครอง และ 5. ความสำคัญต่อการเมืองระหว่างประเทศ เมื่อภาษามีความสำคัญดังที่กล่าวมา การใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมจึงมีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการสื่อสารทางด้านการเขียนและการพูด ซึ่งมีวิธีการสื่อสารได้หลายทาง เช่น การใช้โทรศัพท์ การส่งข้อความทางสื่อโซเชียล อีเมลหรือจดหมาย ไปรษณีย์ได้ตลอดเวลา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการในการส่งสารหรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด ความรู้สึกระหว่างบุคคลที่เน้นความสัมพันธ์ของมนุษย์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การสื่อสารจึงเป็นพฤติกรรมการติดต่อกันระหว่างมนุษย์ที่อาศัยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็น เรื่องราวต่าง ๆ ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

ประเภทของการสื่อสาร

การสื่อสารแบ่งได้หลายประเภทตามวิธีการสื่อสารหรือตามระดับของการสื่อสาร เช่น 1. การสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication) อันเป็นการพูดกับตัวเอง การคิดคำนึงเรื่องต่าง ๆ การร้องเพลงฟังเอง การคิดถึงงานที่จะทำ 2. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เช่น การพูดคุยระหว่างบุคคล 2 คนขึ้นไป การโทรศัพท์ การประชุมกลุ่มย่อย 3. การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication) เช่น การอภิปรายในหอประชุม การปราศรัยในงานสังคม 4. การสื่อสารในองค์กร (Organizational Communication) เช่น การสื่อสารในโรงงาน การสื่อสารของธนาคาร 5. การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) หนังสือพิมพ์ นิตยสาร นอกจากนี้ การสื่อสารยังแบ่งเป็นภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำหรือการสื่อสารเชิงอวัจนะ (Non-verbal Communication) ได้แก่ การใช้ท่ากิริยาท่าทางที่เรียกว่า ภาษากาย ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แม้กระทั่งการแบ่งเป็นภาษาวัตถุ ซึ่งเป็นการสื่อสารเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องสัญลักษณ์ โดยสรุปแล้วแบ่งได้ ดังนี้ 1. ภาษากายหรือภาษาท่าทาง 2. ภาษาวัตถุ 3. ภาษาธรรมเนียมและมารยาท ดังรายละเอียดที่ปรมะ สตะเวทิน (2534) กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1. สายตา (Eye Contact) ได้แก่ การมอง การสบตา การจ้อง การทำตาเชื่อมหรือตาขวาง เป็นการสะท้อนความรู้สึกของผู้พูด ดังคำที่ว่า ดวงตา คือ หน้าต่างของหัวใจ เช่น บุคคลที่พูดโกหกมักจะพูดแล้วไม่สบตากับผู้ที่ตนพูดด้วย บุคคลที่มีความรู้สึกผิดปกติ อาจจะสังเกตได้จากดวงตาของบุคคลนั้น

2. การแสดงสีหน้า (Facial Expression) ได้แก่ การแสดงออกทางสีหน้า อันแสดงถึงลักษณะอารมณ์ เช่น บุคคลที่มีอารมณ์ดีใจ สบายใจ จะแสดงสีหน้าเป็นบวก หากมีอารมณ์โกรธ ไม่พอใจ ก็จะแสดงสีหน้าเป็นลบ เป็นต้น

3. การแสดงอากัปกิริยาท่าทาง (Gestures) ได้แก่ การใช้อวัยวะของร่างกายเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ เช่น การกักมือ การชูสองนิ้ว การพยักหน้า

4. ระยะห่างของบุคคล (Personal Space) ได้แก่ การรักษาระยะห่างของร่างกายระหว่างบุคคล ซึ่งแสดงถึงระดับความสัมพันธ์ของบุคคลได้ เช่น ถ้าบุคคลใดชอบพอกันหรือสนิทสนมกันก็จะนั่งใกล้ชิดกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ ทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารกันโดยใช้อากัปกิริยา ท่าทาง น้ำเสียง สายตาหรือใช้วัตถุ การใช้สัญญาณ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือแสดงออกทางด้านอื่นที่สามารถรับรู้ แปลความหมายและทำความเข้าใจต่อกันได้

ครูกับทักษะการใช้ภาษาและความสำคัญของภาษาสำหรับครู

การใช้ภาษาให้ถูกต้องและเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญที่ครูต้องถ่ายทอดให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างถูกต้อง แม่นยำและชัดเจน การใช้ภาษาไทยจึงมีความสำคัญสำหรับครูดังต่อไปนี้

1. การช่วยให้ครูสามารถเลือกใช้คำประโยคที่ใช้ในการส่งสารและการรับสารได้อย่างดีและถูกต้อง มีหลักเกณฑ์ในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งช่วยเสริมบุคลิกภาพและความน่าเชื่อถือแก่บุคคลทั่วไป

2. การช่วยให้ครูสามารถเลือกใช้คำได้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล และสถานการณ์ต่าง ๆ อันแสดงถึงมนุษย์สัมพันธ์และความสุภาพของครูอีกด้วย เช่น การใช้คำทักทาย คำขอบคุณ คำขอโทษ การใช้คำสรรพนาม และคำลงท้ายในการสื่อสาร

3. การช่วยให้ครูสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเข้าใจหลักและกฎเกณฑ์ของภาษาเป็นอย่างดี จนได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้มีการศึกษาและมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา

4. การใช้ภาษาไทยของครูได้อย่างสละสลวย ถูกต้องตามบุคคล และกาลเทศะย่อมส่งเสริมบุคลิกภาพของครูให้น่าเชื่อถือ น่ายกย่อง และแสดงถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรมทางภาษา (ไชยिता มณีโส, 2555)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาษามีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแล้ว ยังเป็นเครื่องมือแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาความคิดของมนุษย์และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพ ที่สำคัญ คือ ภาษา

ช่วยสร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ เพราะภาษาเป็นถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารสร้างความเข้าใจกันในสังคม

การใช้ภาษาในการสื่อสารของครู/การฝึกสอนของนิสิต

ครูเป็นอาชีพที่ต้องใช้ภาษาสำหรับสื่อสารกับนักเรียนให้มีความถูกต้องเหมาะสมและถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ ได้รับความรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องคำนึงเสมอว่า ภาษาที่ใช้สื่อสารกับนักเรียนอาจสะท้อนมุมมองทางความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติบางอย่างที่อาจไม่ตรงกับนักเรียนก็เป็นได้ ภาษาจึงมีความสำคัญต่อครู ดังต่อไปนี้

1. ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารสำหรับครู

คุณสมบัติข้อหนึ่งของการเป็นครูที่ดี คือ การใช้ภาษาดีและใช้ภาษาเก่ง การใช้ภาษาดี คือ การใช้ภาษาที่สื่อความหมายลึกซึ้ง จับใจผู้ฟัง มีสำนวนคมคาย หรือสั่งสอนด้วยภาษาที่สามารถกระตุ้นเตือนให้นักเรียนเชื่อฟังคำสอนนั้นได้ การใช้ภาษาเก่ง คือ การใช้ภาษาฉะฉาน ใช้ภาษาคล่องแคล่ว มีไหวพริบปฏิภาณ ใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง ทำให้คนฟังเชื่อถือและประทับใจ ครูจึงต้องมีวาทศิลป์ที่ดีเพราะสามารถอำนวยความสะดวก ดังนี้

1.1 การช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ การพูดเป็นหัวใจสำคัญในการสอน ครูจึงต้องพูดให้เป็น พูดเก่งและมีบุคลิกภาพที่ดี รู้จักปรับปรุงการใช้เสียงในการสอน ใช้ภาษาและคำพูดให้ถูกต้อง มีวิธีการถ่ายทอดที่น่าสนใจ

1.2 เครื่องมือในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ครูต้องใช้คำพูดเพื่อติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ เช่น ลูกศิษย์ เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง หากครูใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ พูดด้วยความไพเราะจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

1.3 ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การพูดมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของครู เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนต้องอาศัยการพูดทั้งสิ้น ในแต่ละวันครูต้องใช้ในการพูดตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน (ชันธชัย อภิเกียรติ, 2555)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพูดเป็นการสื่อสารที่สำคัญประการหนึ่งในงานอาชีพ เพราะเป็นสื่อสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการชี้แจงและทำความเข้าใจได้สะดวกและรวดเร็ว หากมีศิลปะในการพูดย่อมทำให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในงานอาชีพ โดยปกติการพูดมีจุดประสงค์เพื่อแจ้งให้ทราบ ถามให้ตอบ บอกให้ทำ แต่ในบางครั้งอาจมีจุดประสงค์หลายอย่างในการพูดแต่ละครั้ง ผู้พูดจึงต้องมีวาทศิลป์ในการพูดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพูด

2. ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาเหมาะสมกับสถานภาพของตน

ครูมักถูกสังคมคาดหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาแก่เยาวชน หากครูใช้ภาษาสื่อสารกับนักเรียนไม่เหมาะสมกับสถานภาพ มักถูกตำหนิจากสังคมอยู่เสมอ ดังจะเห็นจากข่าวในสื่อสังคมออนไลน์ที่เผยแพร่เหตุทะเลาะวิวาทระหว่างครูกับนักเรียน หรือครูกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง อันมีสาเหตุมาจากการที่ครูใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตน ในการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนต้องใช้ทักษะการสื่อสารหลายทักษะรวมกัน เพื่อจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ นอกเหนือจากการสอนแล้วครูต้องทำงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษาด้วย จะเห็นได้ว่า การทำงานของครูจะต้องอาศัยทักษะการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยการฟัง การอ่าน การพูดและการเขียน ครูจึงต้องมีบุคลิกที่เหมาะสมทั้งบุคลิกภายในและภายนอก

3. ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาที่สุภาพและหลีกเลี่ยงคำต้องห้าม

ปัจจุบันคนไทยคำนึงถึงการใช้ภาษาที่สุภาพน้อยลง หรือที่เรียกว่า ความไม่สุภาพทางภาษา (Linguistic Impoliteness) ในประเด็นนี้คัลเปเปอร์ (Culpeper, 2012) ได้กล่าวไว้ว่า ความไม่สุภาพทางภาษาเป็นกลวิธีการสื่อสารที่สร้างขึ้นมาจากเพื่อโจมตีหรือทำลายหน้า (Face) หรือสิทธิ (Rights) เป็นภาพลักษณ์ที่แสดงต่อสังคมของอีกฝ่าย อันก่อให้เกิดข้อพิพาทและความแตกแยกระหว่างกัน ครูจึงต้องเลือกใช้ภาษาที่สุภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะและผู้ฟัง คำว่า สุภาพ มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ว่า เรียบร้อย อ่อนโยน ละเอียดละม่อม ส่วนคำต้องห้าม หมายถึง คำที่ห้ามพูดในสังคม เพราะเป็นคำที่หมายถึงสิ่งต้องห้าม อาทิ สิ่งสกปรก สิ่งชั่วร้าย สิ่งที่น่าละอาย (ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ, 2555) ดังนั้น ครูควรใช้ภาษาที่มีลักษณะสุภาพ ไม่หยาบคาย ทำให้ผู้ฟังรู้สึกดี ในวัฒนธรรมไทยมีความเชื่อว่า ถ้าเอ่ยถึงสิ่งที่ดี ผู้พูดก็จะได้รับสิ่งที่ดีตามไปด้วย ส่วนคำต้องห้าม เช่น คำเรียกส่วนของร่างกายที่ถือว่า ต่ำ เช่น ตีน ชื่อสัตว์ที่ไม่เป็นมงคล เช่น เหี้ย หรือกิจกรรมทางเพศ จึงเป็นคำที่ควรหลีกเลี่ยง กล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้ภาษาไม่สุภาพนั้นเรียกว่า มลพิษทางภาษา ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อร่างกายโดยตรง แต่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ

4. ภาษาช่วยให้ครูฝึกนักเรียนให้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานที่ถูกต้อง

ในชุมชนหนึ่งอาจประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ คนเหล่านั้นต่างใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นภาษาแม่ ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการใช้ภาษาไทย จะเห็นว่า นักเรียนในหลายพื้นที่มีการออกเสียงภาษาไทยไม่ชัดเจน

กลายเป็นภาษาไทยสำเนียงจีน สำเนียงเขมร สำเนียงแขก สำเนียงกะเหรี่ยง หรือแม้แต่ อิทธิพลของภาษาถิ่นก็ทำให้เกิดภาษาไทยสำเนียงถิ่นเหนือ สำเนียงถิ่นอีสาน สำเนียงถิ่นใต้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการนำคำในภาษาแม่มาใช้ปนในภาษาไทย ลักษณะเหล่านี้ไม่เป็นไปตามภาษาไทยมาตรฐาน ครูจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาการออกเสียงและการใช้คำในประโยคของนักเรียนโดยอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม คือ การไม่ดำเนินวัฒนธรรมอื่นว่า เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง (จรัลวิไล จรุงญโรจน์, 2557)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการในการเรียนการสอนในโรงเรียน ในโอกาสที่เป็นทางการและในการสื่อสารมวลชน ภาษาจะมีลักษณะแตกต่างกันตามธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ครูต้องฝึกให้นักเรียนสื่อสารภาษาไทยมาตรฐานให้ถูกต้องบนพื้นฐานของความเข้าใจอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

5. ภาษาแสดงถึงวัฒนธรรม

คนไทยรับความเชื่อและคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ในภาษาไทยจึงมีสำนวนมากมายที่สะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เช่น คนตึกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ กงเกวียนก่าเกวียน หว่านพืชเช่นไรย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว สวรรค์ในอกนรกในใจ นอกจากนี้ วัฒนธรรมไทยยังให้ความสำคัญต่อพระภิกษุเพราะถือว่า เป็นตัวแทนผู้ถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้การใช้ภาษาไทยกับพระภิกษุมีความแตกต่างไปจากภาษาที่คนทั่วไปใช้ เช่น รับประทานใช้คำว่า ฉัน นอนใช้คำว่า จำวัด ป่วยใช้คำว่า อาพาธ ตายใช้คำว่า มรณภาพ (สุวรรณ ตั้งทิฆะรักษ์, 2556)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อภาษาไทยอย่างมาก จะเห็นได้ในหลายแห่งที่มีภาษาบาลีสันสกฤตประสมอยู่ในภาษาไทย ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยด้านภาษาอย่างยิ่ง

ปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับครู

ปัญหาการใช้ภาษาเกิดจากหลายประเด็นสามารถแยกได้ ดังนี้

1. ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากครู เนื่องจากครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน แต่ครูบางคนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชาที่ตนสำเร็จการศึกษา ส่วนภาษาไทยซึ่งมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนนั้น ครูบางคนไม่มีความเชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะ จึงเกิดอุปสรรคในการใช้ภาษาสื่อสาร ทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน

2. ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากนักเรียน นอกจากปัญหาการใช้ภาษาของครูแล้วปัญหาการใช้ภาษาของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูควรรู้ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนสนใจใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนในห้องสนทนาที่ไม่เหมาะสม

3. ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากสื่อสารมวลชน การใช้ภาษาของสื่อมวลชนปัจจุบันสามารถเข้าถึงนักเรียนได้สะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากการสื่อสารยุคดิจิทัลที่ไร้ขอบเขต นักเรียนจึงเกิดการลอกเลียนภาษาอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าเป็นภาษาที่เหมาะสมหรือไม่ ครูจึงต้องพัฒนาทักษะการใช้ภาษาให้ถูกต้องแม่นยำ แล้ววิเคราะห์นักเรียนว่า เหตุใดนักเรียนจึงมีปัญหาการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งครูต้องช่วยแก้ไขและหมั่นฝึกฝนนักเรียนให้ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์แวดล้อม (ประยูร ทรงศิลป์, 2553)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น นิสิตผู้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะต้องวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเหล่านี้ให้ชัดเจนเพื่อหาวิธีการแก้ไขได้ถูกต้อง โดยเฉพาะนิสิตที่ต้องทำหน้าที่เป็นครูในอนาคต จะต้องไม่สร้างปัญหาเองในฐานะครูสอน รวมถึงการช่วยแก้ไขปัญหานักเรียนที่เกิดจากการลอกเลียนแบบภาษาทางสื่อสารมวลชน เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตจะต้องปฏิบัติตามตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตาม เมื่อประมวลเป็นองค์ความรู้ใหม่จะเห็นแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาใน 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัจจัยภายในของครู การเป็นครูต้องมีบุคลิกภาพที่ดี พุดดีมีความรู้ มีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีคุณธรรมสูงและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คุณลักษณะความเป็นครูเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ครู เพราะต้องนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การอบรมดูแลและการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยภายนอก ในขณะที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นิสิตจะพบอุปสรรคมากมาย เช่น ภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากภาระงานสอน ความสามารถที่แตกต่างกันของนักเรียนในแต่ละห้อง ตลอดจนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน รวมถึงการมีความรับผิดชอบสูง เมื่อนิสิตมีคุณลักษณะความเป็นครูสูงก็จะสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูได้ และส่งผลให้การใช้ภาษาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ครูมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นด้วย ดังนั้น นิสิตจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนในภาคทฤษฎีและการนำมาใช้ในการปฏิบัติการสอนจริง

สรุป

ปัจจุบันการใช้ภาษาในการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่ต้องศึกษา ใส่ใจและดูแลเป็นอย่างมาก เพราะสังคมและสภาพแวดล้อมได้ทำให้การใช้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้ที่จะสามารถดูแล เอาใจใส่ภาษาได้ดี ก็คือ ครู ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทุกด้าน ไม่เว้นแม้แต่การใช้ภาษา ครูจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพูด สื่อสาร ถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ การใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์กันนั้น ภาษาไม่ได้มีหน้าที่เพื่อสร้างสัมพันธภาพ ความกลมเกลียว ความปรองดองระหว่างกันเพียงอย่างเดียว บ่อยครั้งที่คู่สนทนาต่างใช้ภาษาเพื่อสร้างความระคายเคืองให้แก่อีกฝ่าย การพูดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูที่ต้องพูดให้เป็น โดยอาศัยศิลปะในการใช้ภาษา เลือกถ้อยคำโวหาร มีกลวิธีในการเรียบเรียงคำพูด และคิดไว้เสมอว่า พูดอย่างไรจึงจะให้ถูกใจผู้ฟัง ครูแต่ละคนย่อมพูดได้แต่จะพูดได้ดี พูดได้เหมาะสมหรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เพราะแต่ละคนย่อมมีอุปนิสัยใจคอ มีพฤติกรรม การพูดแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การพูดเป็นการสื่อสารที่มีทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และสาร คือ คำพูดเป็นองค์ประกอบสำคัญ หากผู้ส่งสารสื่อเรื่องราวให้กับผู้รับสารไม่เข้าใจ ถือเป็นความล้มเหลวในการสื่อสาร ดังนั้น การทำให้ผู้ฟังโดยเฉพาะนักเรียนเกิดความเข้าใจและได้รับความรู้ จึงเป็นสิ่งที่ครูทุกคนควรตระหนักและพัฒนาการสื่อสารให้ทันยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ชันธุ์ชัย อธิเกียรติ. (2555). *วาทกรรมสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรัลวิไล จรุงวิทย์. (2557). *ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โชษิตา มณีใส. (2555). *การใช้ภาษาไทยเพื่อประสิทธิผล*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ประมะ สตะเวทิน. (2534). *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 1-8*, พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ. (2555). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 4: วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2553). *หลักและการใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- รัฐพล พรหมสะอาด และคณะ. (2561). การนำเสนอแนวทางการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. 13 (38), 119-134.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราตรี พัฒนรังสรรค์. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- วัลยา ช่างขวัญยืน. (2540). *ภาษากับการสื่อสาร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรัช ฤทธิรัตนกุล. (2546). *การประชาสัมพันธ์*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุวรรณา ตั้งทิฆะรักษ์. (2556). *ภาษาและวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 10. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Culpeper, J. (2012). Politeness and Impoliteness. In Andersen, G. and Aijmer, K. (eds.). *Pragmatics of Society*. (pp. 393-483). Berlin: Mouton de Gruyter.